

RAPPORT

KUNGÄLVS KOMMUN

Aröd - Kungälv

UPPDRAGSNUMMER 1100235000

KONSEKVENSANALYS FORNLÄMNINGAR

ARBETSMATERIAL

2017-03-01

GBG VA-SYSTEM

Sweco Environment

FREDRIK ENGMAN

Sammanfattning

Arödsområdet uppvisar lämningar efter människor från olika tider och i området finns fynd från stenålder, bronsålder, järnålder och medeltid, se sammanställning i bilagd tabell och karta. Under stenålder stod delar av landskapet under vatten varför boplatser kan hittas en bit från dagens strandlinje. Kartbilden på rapportens framsida visar strandlinjen för ca 5 000 år sedan.

Det planerade anläggningsarbetet i Aröd kommer eventuellt att beröra flera av de registrerade lämningarna i området. Målet med utbyggnaden av VA-ledningar i Arödsområdet bör sträva efter att minimera intrång i fornlämningar och dess närområde. Detta görs genom att i möjligaste mån planera ledningar inom mark som sedan tidigare är påverkad, till exempel genom att lägga ledningarna i befintliga vägar, diken och vägslänter.

Innehållsförteckning

1	Kulturmiljölagens föreskrifter	2
2	Den arkeologiska processen	2
2.1	Arkeologisk utredning steg 1 (AU1)	2
2.2	Arkeologisk utredning steg 2 (AU2)	2
2.3	Arkeologisk förundersökning (FU)	3
2.4	Arkeologisk undersökning (UN)	3
3	Kritiska punkter där lämningar kan beröras	3
4	Förklaring	8
4.1	Antikvariska bedömningar i FMIS (Riksantikvarieämbetets FornMinnesInformationsSystem. Databas över samtliga registrerade forn- och kulturlämningar):	8
4.2	Fornlämningstyper:	9
4.3	Tidsåldrar:	9

Bilagor

Bilaga 1	Tabell över berörda fornlämningar inom Arödsområdet.
Bilaga 2	Översiktskarta över Arödsområdet med registrerade forn- och kulturlämningar.

1 Kulturmiljölagens föreskrifter

Det planerade anläggningsarbetet i Aröd kommer eventuellt att beröra flera av de registrerade lämningarna i området. Målet med utbyggnaden av VA-ledningar i Arödsområdet bör sträva efter att minimera intrång i fornlämningar och dess närområde. Detta görs genom att i möjligaste mån planera ledningar inom mark som sedan tidigare är påverkad, till exempel genom att lägga ledningarna i befintliga vägar, diken och vägsränor.

Fornlämningarna är skyddade enligt kulturmiljölagen (1988:950, 2015:852).

Förutom den del som registrerats i FMIS finns ett skyddsområde:

"Till en fornlämning hör ett så stort område på marken, sjö- eller havsbotten som behövs för att bevara fornlämningen och ge den ett tillräckligt utrymme med hänsyn till dess art och betydelse. Detta område benämns fornlämningsområde." (KML 2 kap 2§).

Enligt kulturmiljölagen är det förbjudet att utan tillstånd "rubba, ta bort, gräva ut, täcka över eller genom bebyggelse, plantering eller på annat sätt ändra eller skada en fornlämning" (2 kap. 6§, Lag 2013:548).

Förutom de kända fornlämningarna kan det finnas lämningar som inte är kända i dagsläget. Det kan bli aktuellt med en arkeologisk utredning för att se om ytterligare forn- eller kulturlämningar berörs av aktuellt projekt.

2 Den arkeologiska processen

Den arkeologiska processen sker i flera steg för att om möjligt undvika intrång i fornlämning men även för att kunna få ut mesta möjliga kunskap från lämningen om den inte kan undvikas.

Vid arkeologiska utredningar, förundersökningar och undersökningar beslutade av länsstyrelsen enligt kulturmiljölagen gäller inte LOU. Beräknas kostnaden överstiga 5 prisbasbelopp kan företagaren/exploatören begära upphandling. Beräknas kostnaden överskrida 20 prisbasbelopp måste länsstyrelsen handla upp arkeologin.

2.1 Arkeologisk utredning steg 1 (AU1)

Enligt kulturmiljölagens 2 kapitel 10§ ska samråd med länsstyrelsen ske snarast om fornlämning kan beröras av arbetsföretaget. Länsstyrelsen kan då ställa krav på att en arkeologisk utredning genomförs för att ta reda på om fornlämning berörs. Syftet med en arkeologisk utredning är att se om fornlämning finns och om den berörs av projektet. Vid utredning steg 1 görs en genomgång av äldre kartor och arkiv, varefter hela ytan fältinventeras och nypåträffade lämningar registreras, dessa kan gå vidare till förundersökning. Vid AU1 markeras även ytor där lämningar kan tänkas påträffas under mark (till exempel lägen för boplatser), dessa områden kan gå vidare till AU2.

2.2 Arkeologisk utredning steg 2 (AU2)

Vid en arkeologisk utredning etapp 2 görs sökschaktning med grävmaskin eller rutgrävning för hand där jorden sållas för att se om lämningar eller fynd finns dolda under markytan.

Ansökan om arkeologisk utredning görs av företagaren/exploatören till länsstyrelsen som handlar upp uppdraget av en arkeologisk utförare. Företagaren kan önska vem som ska utföra uppdraget men länsstyrelsen beslutar. Länsstyrelsen fattar beslut om utredning ska göras och vem som ska utföra den och kostnaden för utredningen betalas av företagaren/exploatören.

Om fornlämning ändå berörs kan länsstyrelsen ge "tillstånd endast om fornlämningen medför hinder eller olägenheter som inte står i rimligt förhållande till fornlämningens betydelse". Det innebär att länsstyrelsen tillåter ett ingrepp i fornlämningen men att den undersöks inom ramen för en förundersökning (2 kap 12§).

2.3 Arkeologisk förundersökning (FU)

Syftet med denna är att karaktärisera och avgränsa lämningen. Då tas också prover för t. ex. datering. Om en redan känd forn- eller kulturlämning berörs av exploatering kan länsstyrelsen besluta om en arkeologisk förundersökning utan att någon utredning gjorts.

Ansökan om arkeologisk förundersökning görs av företagaren/exploatören till länsstyrelsen som handlar upp uppdraget av en arkeologisk utförare.

Om lämningen därefter måste tas bort kan länsstyrelsen ställa krav på undersökning för att dokumentera fornlämningen, ta tillvara fornfynd och förmedla resultaten (2 kap 13§).

2.4 Arkeologisk undersökning (UN)

Vid undersökningen tas fornlämningen bort helt och hållet. Lämningen dokumenteras och kunskapen sparas därmed för framtiden. I särskilda fall kan en lämning, eller ett område med lämningar, bedömas ha så stora värden att den inte får tas bort.

3 Kritiska punkter där lämningar kan beröras

Det bestämda stråket för ledningarna har inte fastställts varför bedömningarna kan komma att ändras och målet för projektet bör vara att bevara fornlämningarna så intakta som möjligt. Inom ramen för projektet kan det bli aktuellt med en arkeologisk utredning för att säkerställa att forn- eller kulturlämningar inte berörs. Omfattningen på utredningen bestäms av länsstyrelsen, varför ett samråd kring detta bör inledas.

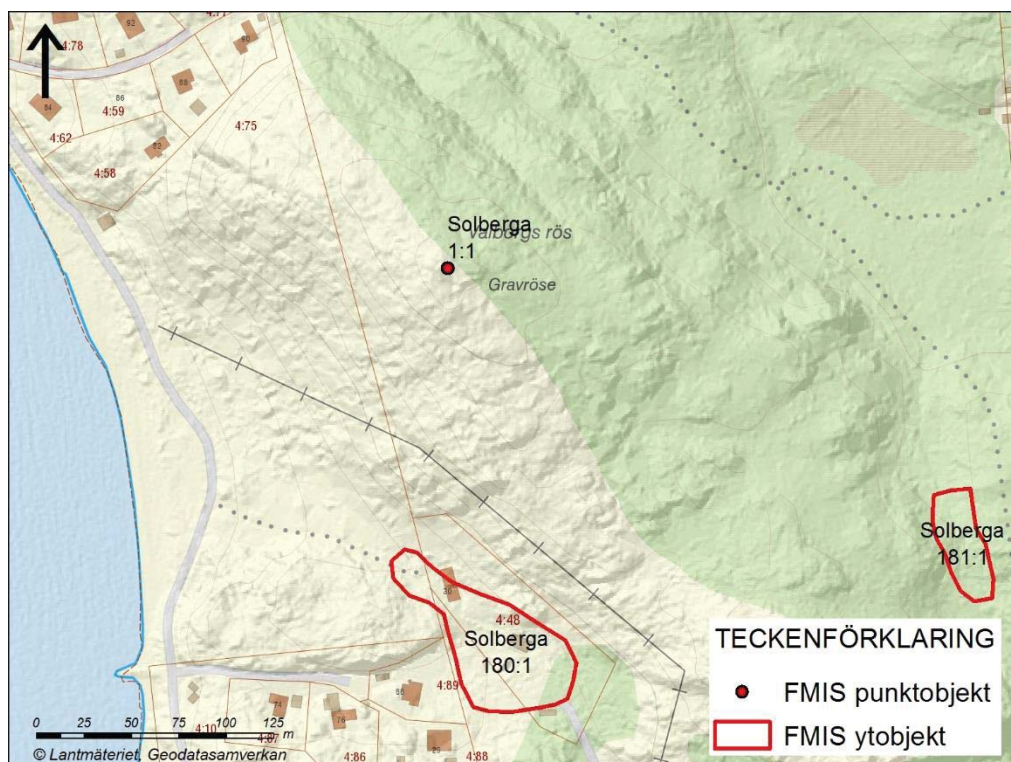
Följande lämningar kan komma att beröras vid anläggning av ny VA-ledning:

Solberga 180:1. Stenåldersboplats.

Området består delvis av tomtmark där fynd påträffats i bland annat trädgårdsland, se figur 1. För ca 5 000 år sedan låg denna plats direkt vid havet. Lämningen är inte avgränsad vilket innebär att den kan vara större än den markerade ytan. En arkeologisk förundersökning kan bli aktuell för att fastställa lämningens karaktär och utbredning och denna kan komma att efterföljas av en arkeologisk undersökning. Lämningens värde

bedöms i dagsläget inte som så högt att ingrepp inte kommer att tillåtas men en undersökning av en stenåldersboplats kan medföra relativt höga kostnader.

Inom denna del bör en detaljstudie göras för att se vilket alternativ för ledningsdragning som gör minst intrång i området. Finns möjlighet att gå i befintliga vägar är detta att föredra. Genom detta skulle intrång i fornlämningen kunna undvikas.

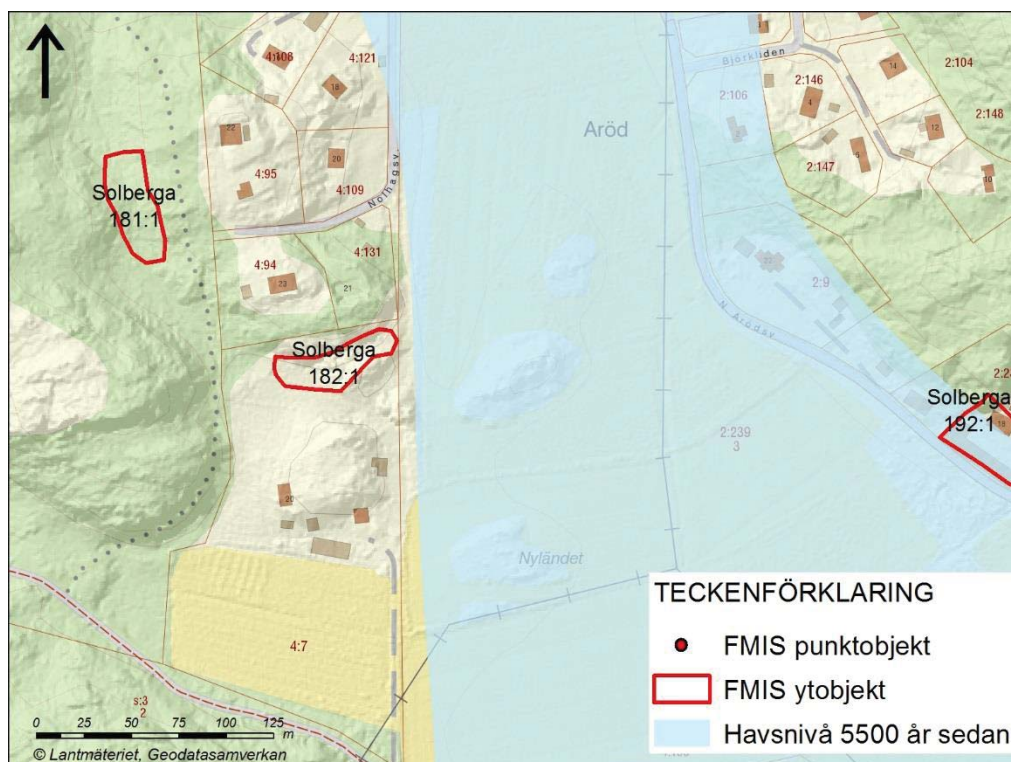

Figur 1. Detalj över fornlämningarna Solberga 1:1 och Solberga 180:1.

Solberga 182:1. Stenåldersboplats.

För omkring 5 000-5 500 år sedan låg denna plats i en skyddad havsvik, se figur 2. Lämningen är inte avgränsad vilket innebär att den kan vara större än den markerade ytan. En arkeologisk förundersökning kan bli aktuell för att fastställa lämningens karaktär och utbredning och denna kan komma att efterföljas av en arkeologisk undersökning. Lämningens värde bedöms i dagsläget inte som så högt att ingrepp inte kommer att tillåtas men en undersökning av en stenåldersboplats kan medföra relativt höga kostnader.

Inom denna del bör en detaljstudie göras för att se vilket alternativ för ledningsdragning som gör minst intrång i området. Finns möjlighet att flytta ledningen österut är detta att föredra. Genom detta skulle intrång i fornlämningen kunna undvikas.

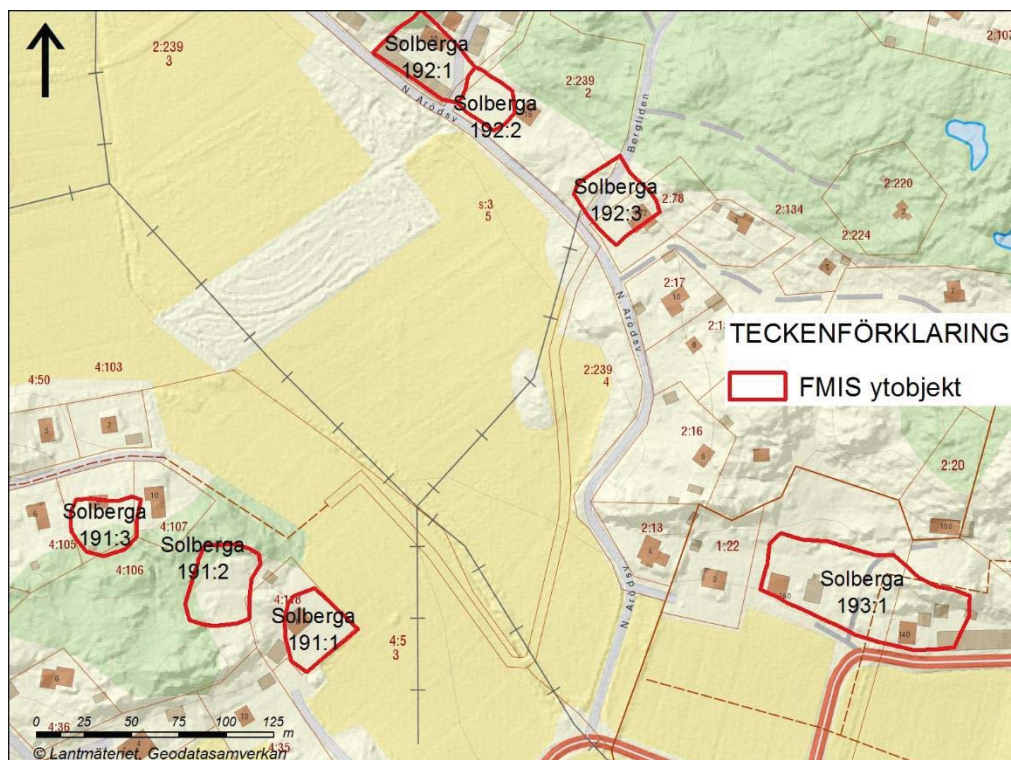

Figur 2. Detalj över fornlämningen Solberga 182:1. På kartan har även havsnivån för 5500 år sedan lagts på. Troligen har även impedimenten i åkern öster om lämningen varit små kobbar.

Solberga 192:3. Bytomt.

Tomtmark, vägområde, se figur 3. Inom ytan kan kulturlager tillhörande den äldre bebyggelseenheten finnas. Ledningsförslaget går genom bytomten idag varför lämningen med största sannolikhet kommer att påverkas. En utredning för att fastställa om den är en fornlämning kan bli aktuell. Med stor sannolikhet kommer den då kunna bedömas som fornlämning varför en arkeologisk förundersökning med efterföljande undersökning kan bli aktuell. Lämningens värde bedöms i dagsläget inte som så högt att ingrepp inte kommer att tillåtas men en undersökning av en bytomt kan medföra relativt höga kostnader.

Inom denna del bör en detaljstudie göras för att se vilket alternativ för ledningsdragning som gör minst intrång i området. Finns möjlighet att gå i befintliga vägar är detta att föredra. Genom detta skulle intrång i fornlämningen kunna undvikas.

Figur 3. Detalj över fornlämningarna Solberga 191:1-3, 192:1-3 och 193:1

Solberga 191:1-3, 192:1-3 och 193:1. Bytomter.

Tomtmark, väg. Inom ytorna kan kulturlager tillhörande de äldre bebyggelseenheterna finnas. En utredning för att fastställa om de är att betrakta som fornlämning kan bli aktuell. Med stor sannolikhet kommer de då kunna bedömas som fornlämning varför en arkeologisk förundersökning med efterföljande undersökning kan bli aktuell. Lämningarnas värde bedöms i dagsläget inte som så högt att ingrepp inte kommer att tillåtas men en undersökning av en bytomt kan medföra relativt höga kostnader.

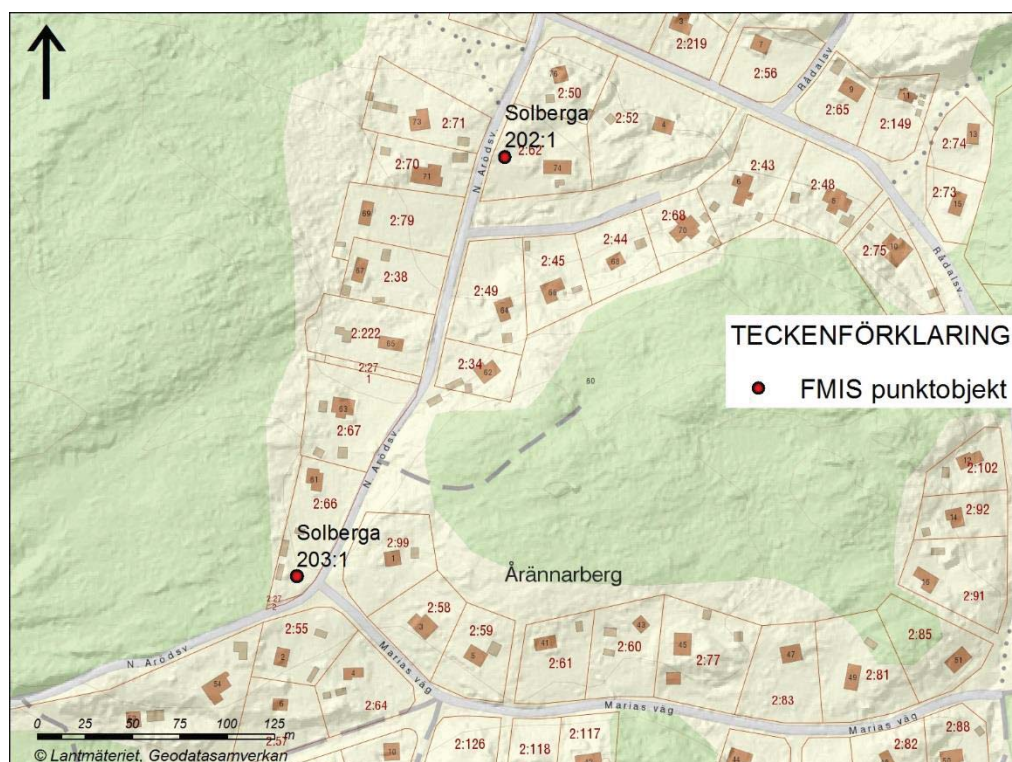
Inom dessa delar bör en detaljstudie göras för att se vilket alternativ för ledningsdragnings som gör minst intrång i området. Finns möjlighet att gå i befintliga vägar är detta att föredra. Genom detta skulle intrång i fornlämningen kunna undvikas.

Solberga 202:1. Fyndplats för stenåldersfynd.

Fyndet indikerar att en boplats kan finnas i området. Hur stor en eventuell boplats är går inte att uppskatta i dagsläget varför en arkeologisk utredning med största sannolikhet kommer att kräva i området. Påträffas en boplats inom ramen för denna kan det krävas ytterligare arkeologi i form av förundersökning och underökning. Lämningens värde

bedöms i dagsläget inte som så högt att ingrepp inte kommer att tillåtas men en undersökning av en stenåldersboplats kan medföra relativt höga kostnader.

Inom denna del bör en detaljstudie göras för att se vilket alternativ för ledningsdragning som gör minst intrång i området. Finns möjlighet att gå i befintliga vägar är detta att föredra. Genom detta skulle intrång i fornlämningen kunna undvikas.

Figur 4. Detalj över fyndplatserna Solberga 202:1 och 203:1.

Solberga 203:1. Fyndplats för stenåldersfynd.

Fyndet indikerar att en boplats kan finnas i området. Hur stor en eventuell boplats är går inte att uppskatta i dagsläget varför en arkeologisk utredning med största sannolikhet kommer att kräva i området. Påträffas en boplats inom ramen för denna kan det krävas ytterligare arkeologi i form av förundersökning och underökning. Lämningens värde bedöms i dagsläget inte som så högt att ingrepp inte kommer att tillåtas men en undersökning av en stenåldersboplats kan medföra relativt höga kostnader. Inom denna del bör en detaljstudie göras för att se vilket alternativ för ledningsdragning som gör minst intrång i området. Finns möjlighet att gå i befintliga vägar är detta att föredra. Genom detta skulle intrång i fornlämningen kunna undvikas.

4 Förklaring

4.1 Antikvariska bedömningar i FMIS (Riksantikvarieämbetets

FornMinnesInformationsSystem. Databas över samtliga registrerade forn- och kulturlämningar):

Fornlämning

Fornlämning är lämningar som vid registreringstillfället bedömts omfattas av skydd enligt kulturmiljölagen. För att en lämning ska kunna bedömas som fornlämning krävs att den är från forna tider, att den tillkommit genom äldre tiders bruk och att den är varaktigt övergiven och kan antas ha tillkommit före 1850.

Övrig kulturhistorisk lämning

Övrig kulturhistorisk lämning används för kulturhistoriska lämningar som enligt rådande praxis vid registreringstillfället inte utgör fornlämning men som ändå anses ha ett antikvariskt värde. Annan lagstiftning kan även vara rådande och ge lämningen ett skydd.

Bevakningsobjekt

Bevakningsobjekt, dvs det går inte att säkert avgöra om det är fornlämning, alternativt det är svårt att göra en besiktning/bedömning på grund av t.ex. tät vegetation (används endast i undantagsfall).

Uppgift om

Uppgift om fyndplats, torp etc, där fysiska spår inte kan ses på platsen. Eventuellt kan lämningar finnas under mark.

Undersökt och borttagen

Äldre undersökningar kan ligga kvar i FMIS, deras antikvariska bedömning är då undersökt och borttagen. De kan vara en indikation på att ytterligare lämningar finns i området.

Förstörd

Innebär att en registrerad lämning funnits på platsen men att denna förstörts. Inget skydd enligt Kulturmiljölagen kvarstår.

Geofysisk observation

Används för lämningar som påträffas med hjälp av geofysiska prospekteringsmetoder. Närmare besiktning har inte gjorts. En säker bedömning av lämningstyp eller antikvarisk status är inte gjord.

4.2 Fornlämningstyper:

Boplats

Boplatser är från förhistorisk tid och vid inventeringstillfället har tillräckligt mycket fynd gjorts för att kunna bedöma att en boplats funnits på platsen. Inom boplatserna kan kulturlager, rester efter hus i form av stolphål, fynd eller kulturlager påträffas.

Bytomt/gårdstomt

Som namnet anger är det platsen för en historiskt känd by- eller gårdstomt. Vanligen utgår utsträckningen från en äldre karta. Inom bytomter kan husgrunder, fynd och kulturlager finnas.

Röse

Röse eller långröse är gravar från främst bronsålder men mindre rösen kan även vara från äldre järnålder. Andra typer av gravar kan till exempel vara stensättningar och högar.

Fyndplats

Fyndplatser är platser där fynd av äldre karaktär påträffats. I detta område är fynden från stenåldern.

4.3 Tidsåldrar:

Stenålder

Stenålder kallas den period från när landskapet togs i besittning av människan fram till omkring 1 800 f. Kr.

Bronsålder

1 800 f. Kr – 500 f. Kr

Äldre järnålder

500 f. Kr. – 550 e. Kr.

Yngre järnålder

550 e. Kr – 1 050 e. Kr

Medeltid

1 050 e. Kr – 1 530 e. Kr

Nyare tid

1 530 e. Kr – nutid

Bilaga 1, Tabell över berörda fornlämningar inom Arödsområdet. De mest kritiska har markerats med rött.

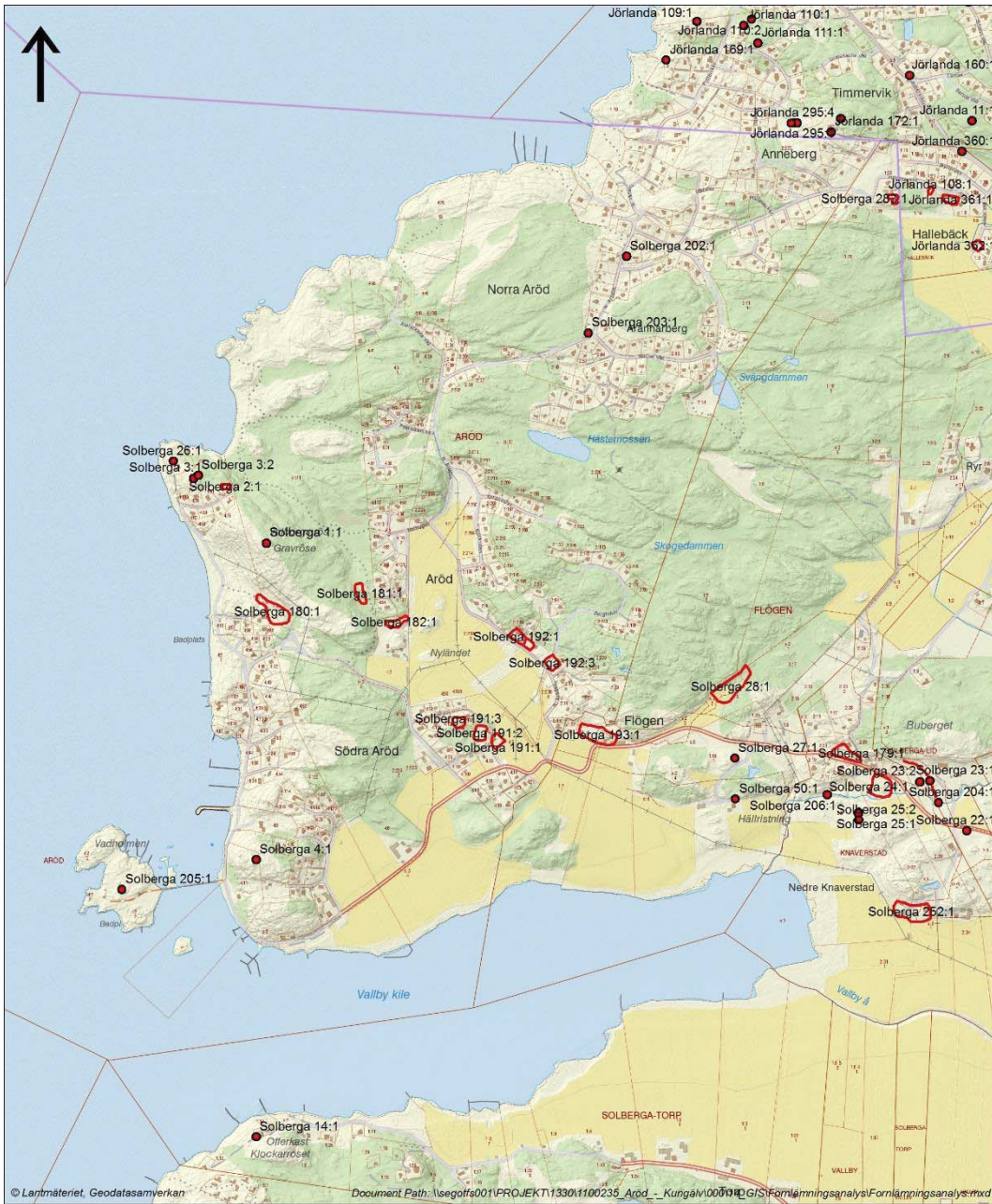
FMIS-nummer	Lämnings-typ	Ungefärlig datering	Antikvarisk bedömning
Solberga 1:1	Röse	Bronsålder	Fornlämning
Solberga 2:1	Långröse	Bronsålder	Fornlämning
Solberga 3:1	Röse	Bronsålder	Fornlämning
Solberga 3:2	Röse	Bronsålder- äldre jernaldern	Fornlämning
Solberga 26:1	Röse	Bronsålder	Fornlämning
Solberga 180:1	Boplats	Stenålder	Fornlämning
Solberga 182:1	Boplats	Stenålder	Fornlämning

10(13)

RAPPORT
2017-03-01
ARBETSMATERIAL
ARÖD - KUNGÄLV

Solberga 191:1	Bytomt/ gårdstomt	Medeltid- Nyare tid	Bevaknings- objekt
Solberga 191:2	Bytomt/ gårdstomt	Medeltid- Nyare tid	Bevaknings- objekt
Solberga 191:3	Bytomt/ gårdstomt	Medeltid- Nyare tid	Bevaknings- objekt
Solberga 192:1	Bytomt/ gårdstomt	Medeltid- Nyare tid	Bevaknings- objekt
Solberga 192:2	Bytomt/ gårdstomt	Medeltid- Nyare tid	Bevaknings- objekt
Solberga 192:3	Bytomt/ gårdstomt	Medeltid- Nyare tid	Bevaknings- objekt
Solberga 193:1	Bytomt/ gårdstomt	Medeltid- Nyare tid	Bevaknings- objekt
Solberga 202:1	Fyndplats	Stenålder	Bevaknings- objekt

Solberga 203:1	Fyndplats	Stenålder	Bevaknings- objekt
Solberga 283:1	Boplats	Stenålder	Fornlämning

ARÖDSOMRÅDET

Analys av forn- och kulturlämningar

TECKENFÖRKLARING

- FMIS punktojekt
- FMIS linjeobjekt
- FMIS ytojekt

Vaxel: 08-695 60 00 Fax: Fax 08-695 60 10

KONSTR

Fredrik Engman

DATUM	
-------	--

ORIGINALSKALA

FORM

A4

